

1 SKYRIUS

Kadakesas, 1929

– Kvepia žuvimi!

Nenuleisdama akių nuo dešinės kojos Gala nenoriai stumtelėjo automobilio dureles. Avėjo elegantiškais aksomo aukštakulniais, padabintais per keltį auksiniu medalionu. Sugurgždėjo kulnis, ieškodama tvirtos atramos, kai ji pastatė koją ant nelygaus grindinio. Tada atsikėlė nuo minkštos sėdynės, pasitaisė elegantiško juodo su baltu kelionės kostiumo viršutinę dalį ir ėmė dairytis, plačiakrašte skrybėlaite dangstydamasi veidą.

Atsiduso. Jau vien kelionė automobiliu jai tapo didžiuliu iššūkiu. Prancūziškoje Katalonijos dalyje dar galėjo paganyti akis į vynuogynų ir persikų bei abrikosų giraičių spalvinę paletę. Kai šis regionas liko jiems už nugarų, atrodė, kad aplinkui visiškai kitas kraštas ir net kraštovaizdis kitoks. Priešais ją Pirėnų papėdėje saulės atokaitoje plytėjo bekraštis plokščiakalnis, išvogtas kalvų grandinių, ir šis vaizdas jai atrodė grėsmingas, monotoniškas, nesvetingas ir rūstus.

Jos vyrui Pauliui, kuris žiūrėjo į kelią prisimerkęs ir apgniaučęs vairą, buvo nė motais nei pragariškas karštis, nei variklio burzgimas. Iš po atraitotų marškinių rankovių matėsi jo įdegusios rankos. Ji įsmeigė akis į jo taisyklingą

profilį. Nors jam buvo trisdešimt ketveri, akys ir lūpos išliko jaunatviškos. Jo išvaizda per pastaruosius metus, manding, nedaug pasikeitė. Tos pačios arti viena kitos įstatytos mėlynos akys, tiesi, kone aristokratiška, nosis ir ta pati melancholiška lūpų linija. Tik vietoje ankstesnio sklastymo per galvos vidurį, nešioti prieš šešiolika metų Šveicarijoje, Klavadelio tuberkuliozės sanatorijoje, kurioje abu susipažino, plaukai virš kaktos gerokai praretėję.

Gala pravėrė automobilio langą, ir į vidų kartu su dulkėmis plūstelėjo troškus išdžiūvusios žemės kvapas. Ant stačių šlaitų ji įžiūrėjo terasas, sutvirtintas žemomis akmenų krūšimis ir apžėlusias vario spalvos samanomis; kadaise jose žaliuota vynuogienų. Tačiau juos sunaikino filokseros, ir apleistoje dirvoje radosi vietos atsparesniems augalams: usnims, pankoliams ir sugumbėjusiems alyvmedžiams.

Jie nuolat akimis ieškojo jūros, ir kai horizonte išvysdavo mėlynas dėmes ir manydavo aptikę ją, įsispraudusią tarp nederlingų apšerpėjusių kalvų, paaiškėdavo, kad ten tebuvo dangaus lopeliai.

Tolumoje kartais išnirdavo viena kita sodyba. Lomoje, netoli kelio, glaudėsi susikūprinę mūrinukai, kaitros išsekinti ir kalnų vėjo talžomi. Kai automobilis, stačiais serpantiniais nusileidęs į paplūdimį siauru keliu, pasuko prie jūros, Gala turėjo pripažinti, kad ši vieta jos nė kiek nesužavėjo.

Ji pakėlė akis nuo grindinio ir apžiūrėjo nedidelę aikštelę, kurioje vienintelis dėmesio vertas objektas buvo kone sudžiūvusių medžių vorelė. Palei ją vingiavo siauras ištryptas smėlio takas, besileidžiantis tiesiai į akmenuotą paplūdimį.

Buvo karšta ir nė gyvos dvasios. Regis, čia viskas apleista. Tik ant apvalių, jūros bangų nugaludintų akmenėlių stovėjo kelios žvejų valtys, už jų įlankoje, kuri buvo įsiterpusi tarp dviejų ilgų sausumos liežuvių, mirguliavo Viduržemio jūra.

Gala užvertė galvą. Ji spėjo, kad ten, viršuje, kur ant uolos kyšulio saulės atokaitoje spiečiasi išbaltinti namukai, ir bus senamiestis. Ižiūrėjo net bažnyčios varpinę. Palyginti su Paryžiumi, tie namukai jai atrodė veikiau kaip miniatiūrinių dėžučių kolekcija. Keistas įspūdis. Galai tai priminė sapnų vizijas, prisiminimus, visa tai, kas seniai praėjo.

Patempė lūpą. Kokia dykvietė, pagalvojo. Iš tiesų Dievo apleistas kampelis. Pajuto kylant apmaudą ir susierzinusi žvilgtelėjo į Polį. Kurių galų leidosi jo įkalbama atostogauti tokiam pasaulio užkampyje? Būtų dabar sėdėjusi Lokarne, kokioje prašmatnioje kavinėje, arba vaikščiotų Madžorės ežero šiaurine pakrante. Pasiėmusi rankinę Gala smagiai trinktelėjo automobilio durelėmis. Dar kiek, ir būtų pratrūkusi pykčiu, bet susitvardė.

Savaime suprantama, ji žino, ko jie čia atkeliavo. Polis viską jai smulkiai išdėstė jų bendrame naujajame bute Monmartre. Jis paaiškino, kad jie nuskurdę veikiau dėl savo švais-tūniško gyvenimo būdo. Mat turėjo galvoje paties įsigytą brangią meno kolekciją ir jos išskirtinį garderobą. Jų nesugebėjimas prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių, jo manymu, vėlgi įrodo, kad abu nelinkę taupyti.

Tačiau jo argumentai tik iš dalies įtikino Galą. Staigiam turto nuvertėjimui daugiausia įtakos turėjo ekonominė krizė, kai per vieną naktį biržoje akcijų ir vertybinių popierių

vertė krito perpus. Todėl toks jo kalbėjimas apie išlaidavimą ir pinigų stygių jai atrodė įžeidus, nemandagus.

Susierzynusi išsiėmė iš kišenės lūpdažį, nuėmė auksinį gaubtelį ir pasilenkė prie automobilio šoninio veidrodėlio. Kelionė paliko akivaizdžius pėdsakus. Buvo išvargusi, suplukusi. Jai atrodė, kad tos kūno vietos, kurios jai mažiausiai patikdavo – aukšti skruostikauliai ir energingas smakras, labiau nei paprastai krenta į akis. Į ją įdėmiai žvelgė tamsiais šešėliais apvestos akys. Susikaupusi apžiūrėjo burną, goslias lūpas, greitai jas ištempė ir vėl kietai sučiaupė. Tada atsitiesė.

Tiesą sakant, ji susitaikė su Polio sprendimu vykti į Kadakesą. Tačiau vis dar negalėjo suprasti, kodėl Polis, susidūręs su neišvengiamomis rašymo problemomis, pasirinko būtent šią vietą. Nejaugi kaip tik čia viliasi įveikti kūrybinę krizę?

Galbūt pasidavė iliuzijai, kad neįprasta kataloniško žvejų kaimelio atmosfera sužadins kūrybinį įkvėpimą?

Gala kilstelėjo vieną antakį ir kritiškai nužvelgė vyrą, stypsantį prie automobilio; jis rąžydamsis apžiūrinėjo neoklasikinį fasadą pastato, prie kurio jie ką tik sustojo.

Pati sau palingavo galvą.

Žinia, įkvėpimo naujiems poezijos šedevrams jis semdavosi iš pasakiško grožio moterų ir erotiško flirto žavesio. Gal tikisi ir čia rasti tokių moterų?

– Gal jau eikime?.. – Polis mostelėjo į viešbučio su iškauba „Fonda Miramar“ duris.

Nedidelis vestibuliulis. Vos kelios kėdės prie žemo medinio stalo. Kitoje pusėje prie sienos – pliušinė sofa su masyviais

ranktūriais, sunkiomis pagalvėmis ir kordo kutais padabintu rauktu pliušo palanku, virš jos kabojo blankus veidrodis paaukuotais rėmais.

Kai Polis priėjo prie poliruoto baro, vidutinio amžiaus vyriškis pakėlė nuo laikraščio nustebusias akis.

– *Bonjour*, – pasilabino Polis.

– *Buen día*.

– Jūs teisus. Štai kaip turėčiau sveikintis, – Polis linksmi šyptelėjo. – Ar jūs jau dirbate?

– *Sí*.

– O aš maniau... – Polis bakstelėjo nykščiu kažkur per petį. – Lauke nė gyvos dvasios.

– Siesta, *señor*.

– Aha.

Gala žvelgė į vyriškį; šis neskubėdamas užvertė puslapį, sulankstė laikraštį ir padėjo į šalį. Jis vilkėjo duksliais baltais marškiniais su platėjančiomis į apačią rankovėmis. Blizgėjo sutepti pomada, glotniai sušukuoti plaukai.

– Argi jūs neužsitarote siestai?

Žmogus žvilgtelėjo į Polį ir patraukė pečiais.

– Esame viešbutis, – ištarė neatsakęs į klausimą. – Ar jūs – svečiai?

– Ką tik atvykome. – Polis pasirėmė alkūnėmis į barą. Visa savo laikysena rodė pranašumą. – Polis Eliuaras, užsiskaičiau pas jus apartamentą. Trims žmonėms.

Vyras pasklaidė storą knygą, kuri atversta gulėjo priešais. Netrukus bakstelėjo smiliumi į įrašą.

– *Sí, Señor Éluard*. – Jis pakėlė galvą. – Bet pas mus „Miramare“ apartamentų nėra. Tik kambariai. Buvau jus įspėjęs.

– Ar laisvų dar turite? – Polis skubiai susižvelgė su Gala.
Jo veidas ūmai apsiniaukė.

Viešbučio tarnautojas, regis, tai pastebėjo.

– Savaimė suprantama, rezervavome jums gražiausią kambarį, – paskubėjo patikinti. – Su vaizdu į jūrą ir paplūdimį. – Patylėjęs pridūrė: – Ir jūsų vaikas turės atskirą kambarį. Bet nesirūpinkite, jis bus šalia jūsų numerio. – Jis nutilo ir žvilgtelėjo į juos, paskui – į duris.

Gala susiprato.

– Mūsų dukra atvyks vėliau.

Vyras neprieštaravo. Kažką pasižymėjo, nosisuko, nukabino raktą ir padėjo ant stalo priešais.

– Ką dar jums galėčiau pasiūlyti?

– Neatsisakytume atsigaivinti, – tarė Polis.

– Mielai. Ko pageidautumėte?

– Šampano. Su ledukais.

– Puikus pasirinkimas. – Vyras kažkam skimbtelėjo ir dingo už durų.

Polis iš kelnių kišenės išsitraukė suglamžytą paketį *Gauloises*.

– Juk mėgsti šampaną, brangioji? – paklausė, įsibruko cigaretę tarp lūpų ir brūkštelėjo degtuką.

Gala tylėdama linktelėjo.

Jis neskubėdamas prikišo degtuką, ir tabakas traškėdamas užsidegė.

Nešinas šampano kibirėliu grįžo viešbučio tarnautojas, atkimšo butelį ir pripylė dvi laibas taures. Gintaro spalvos šampanas ėmė pursloti.

Polis padavė Galai taurę ir abu susidaužė. Tada vėl pasisuko į viešbutininką.

– Regis, nebloga vieta!

– Taip, jūs teisi. O kokie vėjai jus čionai atpūtė?

– Ieškome vasariškos atgaivos. Paryžiuje rugpjūtį neįmanoma išverti.

Gala liovėsi klausytis jų kalbų. Žvilgtelėjo į karščiau žaižaruojantį orą už durų ir staiga paplūdimyje pamatė dvi moteris. Ir jų šešėlius, krintančius ant raudono smėlio.

Viena moteris buvo jaunesnė, kita vyresnė. Abi šnekučiavo. Platūs šiurkštaus audeklo sijonai sulig kiekvienu žingsniu išsiskleisdavo tarsi vėduoklės, gaudančios saulės šviesą; pakėlusios rankas abi prilaikė po tamsžalę amforą, nešamą ant galvos, ant mažytės pagalvėlės.

Kai moterys dingo iš Galos regos lauko, kurį laiką ji vis dar stovėjo tikėdamasi jas vėl pamatyti. Tačiau iš tarpdurio nūnai regėjo tik akmenuotą paplūdimį, žvejų valtį pirmagalį, uolas horizonte ir blyškiai melsvą dangų virš jų.

Ūmai ji ėmė nekantrauti.

Polis vis dar plepėjo su viešbutininku ir jam, regis, buvo smagu. Negana to, dėl cigarečių dūmų Galai darėsi sunku kvėpuoti.

Ji skubiai susivertė šampano likučius ir ėmė svarstyti, bene leistis tuojau pat prie automobilio, sėsti prie vairo ir išvažiuoti nieko nepaaiškinus.

Nenorėjo čia likti.

Tik ne šioje vietoje troško atostogauti.

Kodėl Polis jos nesupranta?

Atsakymas į sau užduotą klausimą buvo stulbinamai paprastas: nes ji jam nė kiek nerūpi.

Gala pastatė taurę.

– Poli! – Palietė jam ranką ir nekantraudama laukė, kada vyrai baigs kalbėti ir Polis pagaliau atkreips į ją dėmesį. – Norėčiau dabar apžiūrėti kambarį.

Viešbutininkas paslaugiai linktelėjo jai, paėmė taurę ir per petį šūktelėjo kažkam pritemdytose pagalbinėse patalpose. Netrukus pasirodė gal trylikos metų berniukas, kaip iš akies luptas viešbutininko sūnus. Mandagiai pasisveikino linktelėdamas galvą. Paskui akmeniniais laiptais su geležiniais turėklais palydėjo ją į viršų. Ilgu apytamsiu koridoriumi jie praėjo pro tris uždarytus kambarius. Koridoriaus gale berniukas stabtelėjo prie žalsvų durų, paėmė raktą ir energingai pasukęs atidarė jas. Luktelėjo tarsi norėdamas įsitikinti, ar čia tvyrančioje tyloje jam niekas negresia, tada ryžtingai žengė vidun, atstūmė balkono durų skląstį ir atidarė langines. Po akimirkos visi daiktai, užlieti saulės šviesos, tarsi apsitraukė auksine plėvele, o kambarys neatpažįstamai pasikeitė.

Jame daugiausia vietos buvo skirta dvigulei lovai su baltu lininiu apklotu ir raudonomis vilnonėmis antklodėmis kojūgalyje, priešais ją netoliese prie sienos stovėjo tamšios spalvos beicuota baroko stiliaus spinta. Dvejos nuo viršaus iki apačios įstiklintos durys, išeinančios į balkoną, tarp jų – du foteliai su margais mėlynais apmušalais ir žemas pristumiamas stalelis su keturšake žvakide. Akmens plokščių grindys buvo išklotos margais austiniais dembliais.

Vaikinukas sukrenkštė ir mostelėjo į dešinę sieną, apklijuotą butelio žalsvumo plytelėmis; čia ant praustuvo puikavosi du marmuriniai dubenys.

– Kambariuose vandentiekio nėra, todėl kelis kartus per dieną į ąsotį pripilame vandens, – paaiškino nutaisęs dalykišką veido išraišką.

– O jei norėsiu išsimaudyti, kaip tada? – suirzusi paklausė Gala.

Ji pastebėjo ir purslų, ir vandens dėmes ant plytelių, ir kad grindys drėgnos dėl dažnai užsistovinčių balučių.

Viešbutininko sūnus žengė prie jos.

– Visada bus įmanoma, *señora*. Mūsų viešbutyje yra svečiams skirtas vonios kambarys. Tik turėtumėte prieš tai mums pranešti, kad galėtume jums rezervuoti vietą ir laiku įjungti šildymo katilą. – Jis nutilo nesiryždamas pažvelgti jai į akis.

Nespėjus Galai atsakyti, ją aplenkė Polis. Iškrapštė iš kelnų kišenės banknotą ir padavė berniukui.

– Malonėkite pasirūpinti mūsų bagažu, – pasakė ir mandagiai išprašė vaiką iš kambario.

– Aš jūsų paslaugoms, *señor*.

Uždaręs kambario duris Polis neryžtingai sutrypčiojo vietoje.

Gala tylėdama sviedė ant lovos rankinę, čiupo už atlošo vieną fotelį, stovintį prie balkono durų, ir atvilko prie lovos.

– Ką čia darai?

Ji pakėlė galvą.

– Juk turėsi rašyti, o sienos nišoje prie durų per mažai šviesos.

Polis linktelėjo. Ji vis dar geriau žino, ką daryti, kad jam būtų patogiau. Netrukus jis apsigalvojo, žvakidę nukėlė ant grindų, prisitraukė pristumiamą stalėlį, užkėlė jį ant kito fotelio sėdynės ir abu atstūmė nuo sienos.

Tada jiedu pastatė prie lango griozdišką rašomąjį stalą.

Pasigirdo beldimas į duris; Polis jas atidarė ir paėmė tėvo ir sūnaus atneštą bagažą.

Tuo metu ant kėdės prie rašomojo stalo įsitaisiusi Gala apžiūrinėjo stalviršį, padengtą blizgiu matiniu laku. Stalu beveik nesinaudota, atrodė kaip naujas; kai pasilenkusi ėmė darinėti stalčius vieną po kito, iš jų padvelkė lengvai atpažįstamais šviežiais medienos klijais.

Stalčiuose rado tik kelis laiškinių popieriaus su viešbučio logotipu lakštus, Bibliją ir pailgą dėžutę su žvakėmis. Du viršutinius stalčius ištuštino – jie bus skirti Polio eilėraščių juodraščiams, visa kita sutalpins į apatinius. Tada atsitiesė ir žvilgtelėjo į Polį.

Šis sutrikęs stovėjo vidury kambario šalia bagažo krūvos. Joje buvo kelioninis lagaminas kniedytais kampais, du didžiuliai kelioniniai krepšiai, galybė dėžių bei paketų, žinia, Gala pasirūpino, kad šalia skrybėlaičių ir madingų aksesuarų vietos rastųsi jo rašomajai mašinėlei ir popieriaus lapams.

Kol jie viską iškraustys, ilgokai užtruks, tad Polis nusprendė pirmiausia atidaryti didelį lagaminą.

O Galai labiau rūpėjo užtikrinti Poliui tinkamą kūrybinę atmosferą šiame viešbutyje. Peržvelgė užrašytas dėžes, vieną ištraukė, nusinešė prie stalo ir atidarė. Atsargiai iškėlė rašomąją mašinėlę ir pastatė vidury stalo. Tarp mašinėlės

ir baltų lapų šūsnies vietos surado ir Polio užrašinei, kurią jis visur nešiodavosi su savimi ir kuriai patikėdavo netikėto įkvėpimo akimirkas.

Kai ji atsistojo, jai pirmąkart dingtelėjo: kažin, ar jam dar pavyks susigrąžinti kalbos dovaną? Ar nepristigs jėgų ir entuziazmo stoti į akį su nauju iššūkiu?

Gala pristūmė kėdę prie stalo ir pripažino, kad jai nelen-gva susitaikyti su šia mintimi, lygiai kaip ir su abejonėmis. Kažin, ar pasiteisins jos pastangos aukotis dėl jo poezijos?